

USBD Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi
IJSS International Journal of Social Sciences
ISSN 2548-0685   www.sobider.net

VAKIA SURESİNDE ANLATILAN ÜÇ GRUP İNSAN KARAKTERİ

*Abdullah Demir

Özet

İnsan karakterleri tarih boyunca çeşitli kriterlere göre sınıflandırılmıştır. Kur'an-ı Kerim'de de insanlar farklı yönlerden sınıflandırılmaktadır. Bu çalışmada ilk olarak bazı insan karakteri ya da kişilik tiplerinden birkaç örnek ele alındıktan sonra Vakıa suresinde yer alan üç grup insan karakterinin özellikleri üzerinde durulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Vakıa suresi, insan karakterleri, kişilik tipleri

THREE GROUP HUMAN CHARACTERISTICS IN QUR'AN (VAKI'A)

Summary

Human characters have been classified according to various criteria throughout history. In the Qur'an, people are also classified in different ways. This study first focuses on the characteristics of three groups of human characters in Vakıa after some examples from human characters or personality types.

Key words: Qur'an; vakı'a; human characters; personality types

Giriş

İnsanoğlu ilk çağlardan beri, bütün olarak varlığı araştırdığı gibi kendisini de incelemektedir. Anlaşılan o ki insanın kendisi de varlığın bütünü kadar karmaşıktır. Her gün insan hakkında yeni yeni bilgilere ulaşılsa da bir türlü son noktaya varılamamakta, her keşfin arkasında yeni keşfedilecek bölgeler ortaya çıkmaktadır.

Bilim ve sanat dallarının incelediği konulardan birisi de insan karakterleri ya da kişilik tipleridir. Çeşitli bilim ve sanatlar kendi kriterlerine göre insan karakterlerini sınıflandırmaktadır.¹ Bu makalede öncelikle genel olarak insan karakter ya da kişilik tiplerinden bazıları ele alındıktan sonra Vakıa Suresi'nde anlatılan karakterler üzerinde durulacaktır.

---

*Prof.Dr. ASEAD Araştırma Merkezi.

¹ Bedri Katipoğlu, "Din Psikolojisi Açısından Kişilik ve Karakter Tahlilleri", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, The Journal of International Social Research, Cilt: 5, Sayı: 23,Güz 2012, s. 341 vd.

I.Kişilik Tipleri

A ve B Tipi Kişilik

1960'ların sonlarında Freidman ve Rosenman tarafından ortaya atılan "A tipi" ve "B tipi" kişilik biçimleri stres kavramından yola çıkılarak geliştirilmiştir.

A tipi kişilik: Bu kişiler sosyal alanda, mesleğinde ve özel hayatında hırslı, rekabetçi, güçlü, etkileyici, dakik, sabırsız, aynı anda birkaç iş yapmayı seven, çabuk sinirlenen, onaylamayı bekleyen, daima telaşlı, duygularını saklayan bir karaktere sahiptir. A tipi kişilik sahipleri başarıyı kantite ile ölçerler.

B tipi kişilik: Bu kişiler ise daha az rekabetçi, işine kendisini daha az adayan, zamana karşı daha az duyarlı, zamanla daha az çatışma halinde, yaşama karşı daha dengeli ve rahat bir yaklaşım içersindedir. Kararlı bir hızda çalışır ve kendini daha fazla güven içinde hissederler.²

Enneagram Kişilik Tipleri

Yunanca dokuz anlamına gelen 'enne' ve kişilik demek olan 'agram' kelimelerinden oluşan 'ennegram' 'dokuz kişilik tipi' demektir. Dokuz temel kişilik tipi, üç farklı merkeze dayanan kombinasyonlar şeklindedir. Dokuz tip içinde, üç tanesi zihin merkezli, üç tanesi duygu merkezli, üç tanesi fiziksel merkezlidir. Bu tipler şöyledir: Mükemmeliyetçi/reformcu (Reformer), yardımsever/şevkatli (Helper), başarı odaklı/ motivatör (Achiever), özgün/bireyci (indivüalist), araştırmacı/gözlemci (Investigator), sadık/sorgulayıcı (Loyalist), maceracı/istekli (Enthusiast), meydan okuyan/lider (Challenger), barış/uzlaştırıcı (Peacemaker)

Üç farklı merkezin konumu içerdiği kişilik tipleri, motivasyonları ve bakış açıları bağlamında şöyle gerçekleşmektedir (Batı, 2016: 34-35):

Duygusal merkezdekiler; yardımsever/şevkatli (tip2), başarı/motivatör (tip3), özgün/ bireyci (tip4)

Zihinsel merkezdekiler; araştırmacı/gözlemci (tip5), sadık/sorgulayıcı (tip6), maceracı/istekli (tip7)

Fiziksel merkezdekiler; Mükemmeliyetçi/reformcu (tip 1), meydan okuyan / lider (tip8), barışçı/uzlaştırıcı (tip9)³

İnsanın Yüz Yapısına Göre Kişilik Tipleri

Fizyonomi insan yüzünün yapısına göre üç kişilik tipi belirlemektedir. Buna göre yüz üç ana bölgeye ayrılmaktadır: alın bölgesi, burun bölgesi ve çene bölgesidir. Bu üç bölgeden en gelişmiş olanı kişinin karakterinin baskın yönünü gösterir. Alın bölgesi daha fazla gelişmiş olanların akıl kapasiteleri fazladır. Burun bölgesi daha fazla gelişmiş olanların duygu yönleri kuvvetlidir. Çene kısmı fazla gelişmiş olanların beden kuvvetleri fazladır.

Yine fizyonomi açısından dikdörtgen, kare, üçgen, yuvarlak, oval ve karma olmak üzere altı ana yüz şekli vardır. Yüz tipleri yukarıdaki gibi geometrik şekillere göre belirlenebilir. Her yüz tam olarak dikdörtgen, kare, yuvarlak, üçgen ya da oval olmaz. Bu geometrik şekillere benzerlik ne kadar fazla ise o yüz tipinin özelliklerine o kadar fazla sahip demektir. Karma yüzlülerde ise yüz tiplerinin oranlarına göre yorum yapılır.⁴

² Senem Altan, "Ast Kişilik Tiplerine Göre Yönetim Becerisi", *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, Cilt 4, Sayı 9 (2017), s.31-52.

³ Altan, s. 31-58.

⁴ Abdullah Demir, *Yüz Doğru Söyler Yüz Okuma*, İstanbul 2017, s. 53 vd.

VAKIA SURESİNDE ANLATILAN ÜÇ GRUP İNSAN KARAKTERİ

II.Vakıa Suresinde Anlatılan Kişilik Tipleri

Vakıa suresinin ilk ayetlerinde kıyametin dehşeti anlatıldıktan sonra insanların üç sınıfa ayrılacağı ifade edilmektedir. Bu üç sınıf mukarrebın, eshab-ı yemin ve eshab-ı şimaldir. Surenin başında eshab-ı yemin yerine eshab-ı meymene, eshab-ı şimal yerine de eshab-ı meşeme kelimeleri kullanılmaktadır. Cennetliklere eshab-ı yemin, cennette derecesi en yüksek olanlara mukarrebın ve cehennemliklere eshab-ı şimal denilmektedir.

“Onun vuku bulmasını yalanlayan (kimse) yoktur. O vakıa (müthiş olay) vuku bulduğu zaman. O; alçaltıcıdır, yükselticidir. O zaman arz (yeryüzü) şiddetli bir sarsıntıyla sarsılmıştır. Ve dağlar ufalanarak parçalanmıştır. Böylece dağılıp toz zerrecikleri haline gelmiştir. Ve (o zaman) siz üç sınıfa ayrılmış olursunuz. İşte ashab-ı meymene [meymene sahipleri, amel defteri (hayat filmleri) sağından verilen cennetlikler], (ama) ne ashab-ı meymene! Ve ashab-ı meşeme [meşeme sahipleri, amel defteri (hayat filmleri) solundan verilen cehennemlikler], (ama) ne ashab-ı meşeme! Ve sabikunlar (hayırlarda yarışıp ileri geçenler), sabikunlar.”⁵

Vakıa suresinde bu üç grup insan ahirette ulaşacakları nimetler ve gıdalar açısından sınıflandırılmaktadır. En güzel nimetlere ve ikramlara mukarrebın ulaşacaktır. Onlar Naim cennetlerinde bulunacak, mücevherlerle süslenmiş tahtlarda oturacak, çocuklar etraflarında dolanacak, baş ağrıtmayan ve sarhoş etmeyen içkilerden içecek, herhangi bir meyveden değil beğenecekleri, seçecekleri meyvelerden yiyecek, kuş etleri ile beslenecek, güzel gözlü huriler yanlarında bulunacak ve sadece güzel söz işiteceklerdir. Mukarrebın olan bu insanlar müminlerin seçkinleri olduğu gibi nimetlerin de seçilmişlerine mazhar olacaklardır.

“İşte onlar (sabikunlar). Mukarrip (Allah'a yaklaştırılmış) olanlardır. (Onlar), naim cennetlerindedirler. (Onlar), evvelkilerden bir ümmettir. Ve (onların) birazı sonrakilerdendir. Altın ile örülmüş, mücevherlerle (inci ve yakutla) süslenmiş tahtlar üzerinde. Onların üzerinde karşılıklı olarak yaslananlar onlardır (mukarrebın olanlardır). Onların etrafında halidun olan (ölümsüz) gençler dolaşır. Akan pınarlardan doldurulmuş kâseler, ibrikler ve billur kadehler ile. Ondandır (o şaraptan) başları ağrımaz ve sarhoş olmazlar. Ve arzu ettikleri meyvelerden. Ve canlarının çektiği kuş etlerinden (sunulur). Ve harika güzel gözlü huriler (vardır). Sanki saklanmış inci tanesi gibi. Yapmış olduklarının mükâfatı olarak. Orada boş bir söz işitmezler ve günaha girmezler. Sadece selâm, selâm sözü söylenir.”⁶

Eshab-ı yemin de cennete girecek insanlardan oluşmaktadır. Ancak cennette onlara verilen nimetler, mukarrebına verilen nimetlerden farklıdır. Mukarrebına verilen nimetlerin manevi ve ruhi tarafları ağır basmaktadır. Mücevherden tahtlar, çocuk sevgisi, seçilmiş meyveler ve en lezzetli et olan kuş etleri ile saklı inci gibi güzel gözlü huriler, sadece maddeye değil ruha da hitap eden nimetlerdir. Eshab-ı yemine verilen nimetlerin ise maddi özellik taşıdıkları dikkat çekmektedir. Onlar mukarrebın kadar ruhi ve manevi yönlerini geliştiremedikleri için cennette ulaşacakları nimetler de kendi seviyelerine göredir. Bu nimetler dalbastı kiraz, meyveleri tıklım tıklım muzlar, gölgeli sürekli akan su, güzel döşeklerdir.

“Ashabı yemin [yemin sahipleri, amel defterleri (hayat filmleri) sağından verilenler], (ama) ne ashabı yemin!(Ashabı yemin), dikensiz sedir ağaçları arasında. Ve meyveleri kat kat dizili muz ağaçları (arasında). Ve uzayan gölgeler (içinde). Ve çağlayan sular (arasında). Ve pekçok meyveler (arasında). Eksilmeyen ve yasaklanmayan. Ve yüksetilmiş döşeklerdedirler (tahtlardadırlar). Muhakkak ki Biz, onları yeni bir inşa (yaratılış) ile inşa ettik (yarattık). Böylece Biz, onları bakireler kıldık. Eşlerine

⁵ Vakıa, 1-10.

⁶ Vakıa 11-26.

düşkün, aynı yaşta olarak. Ashabı yemin [yemin sahipleri, amel defterleri (hayat filmleri) önünden ve sağından verilenler] için.(Onlar) evvelkilerden bir ümmettir. Ve de sonrakilerden bir ümmettir.”⁷

Eshab-ı şimal ise dünyada bolluk içerisinde yaşadıkları halde nimete nankörlük eden, o nimetleri vereni inkar eden cehennemliklerdir. Onların içecekleri kaynar su, yiyecekleri zakkum ağacıdır, buldukları yer ise kapkara dumandan oluşan gölgedir. Onların bu şekilde azaba uğratılmalarının sebebi, kendilerini ve sahip oldukları her şeyi yaratan Yüce Yaratıcı’yı tanınamaları, kendilerine bol bol verilmiş olan türlü çeşit nimetlere şükretmemeleridir.

“Ve ashab-ı şimal [şeamet (kötülük), meşeme sahipleri, amel defteri (hayat filmleri) sollarından verilenler, cehennemlikler], (ama) ne ashab-ı şimal! (Ashab-ı şimal), semum (iliklere işleyen bir sıcaklık) ve hamim (kaynar su) içindedir. Ve kara dumandan bir gölge ki. Ne serinleticidir ne de rahatlatıcıdır. Muhakkak ki onlar, daha önce mutrafı idiler (varlık içinde zevklerine dalmışlardı). Ve onlar, büyük günahta ısrar ediyorlardı. Ve şöyle diyorlardı: “Biz öldüğümüz, toprak ve kemik olduğumuz zaman mı? Biz gerçekten, mutlaka beas mı edileceğiz (yeniden mi diriltileceğiz)?” Ve evvelki (bizden önce ölen) babalarımız (atalarımız) da mı? De ki: “Muhakkak ki evvelkiler ve sonrakiler de (diriltilecek).” Malûm (bilinen) günün, belirlenmiş bir vaktinde mutlaka toplanılmış olacaklardır. Sonra siz, ey gerçekten dalâlette olan yalanlayıcılar! Siz mutlaka zakkum ağacından yiyecek olanlırsınız. Böylece karınlarını onunla dolduracak olanlırsınız. Sonra da onun üzerine hamimden (kaynar sudan) içecek olanlırsınız. Öyle ki, içtikçe susayan hasta develerin içişi gibi içecek olanlırsınız. (İşte) bu, onların dîn günündeki ziyafetleridir.”⁸

Vakıa suresi zenginlik ve bereket suresi olarak da bilinir. Bu sureyi her gece okuyan kişinin rızık sıkıntısı çekmeyeceği, bolluk ve berekete mazhar olacağı hadislerde ifade edilmektedir. Surede ele alınan üç grup insan da dünyada mazhar oldukları nimetler ve bu nimetler karşısındaki tavırları sebebi ile ahirette karşılaşacakları nimetler ya da gıdalar açısından sınıflandırılmaktadır. Yani bu dünyada sahip olduğu nimetlerin kıymetini takdir eden, nimetleri veren Yaratıcıya şükredenler ahirette çok daha büyük nimetlere mazhar olmaktadır. Buna karşılık sahip olduğu nimetlerin değerini bilmeyen, nimetleri veren Yaratıcı’ya iman ve itaat etmenler ise ahirette büyük nimetlerden mahrum kalacakları gibi azaba da uğrayacaklardır.

“Abdullah b. Mes’ûd (r.a.) Abdullah ölüm hastalığına yakalandı. Osman b. Affân (r.a.) ziyaretine gelerek,

- Sana ikramda bulunulmasını emredebim mi?
- İkrama ihtiyacım yok.
- Senden sonra kızlarımın olur.
- Kızlarımın fakir kalacağından mı korkuyorsun? Ben kızlarıma, her gece Vakıa sûresini okumalarını emrettim. Rasulullah’ın (s.a.v) şöyle dediğini işitmiştim: Kim her gece Vakıa suresini okursa asla fakir düşmez.”

“Kim her gece Vakıa suresini okursa ona fakirlik dokunmaz.”⁹

Diğer taraftan bu üç grup insanın dünya ile ahirette ulaşacakları nimetler ters orantılıdır. Yani dünyada en fazla nimete sahip olan eshab-ı şimal, ahirette en kötü durumda olacaktır. Buna karşılık dünyada en az nimetle yetinen mukarrebîn, ahirette en güzel nimetlere mazhar olacaktır.

⁷ Vakıa 26-40.

⁸ Vakıa 41-56.

⁹ İbn Kesir, Tefsiru’l-Kur’ani’l-Azim, Beyrut 1969, 4/281; Muhammed Ali Es-Sabuni, Saffetü’t-Tefasir, Ensar Neşriyat, c. 6, s. 287-288.

VAKIA SURESİNDE ANLATILAN ÜÇ GRUP İNSAN KARAKTERİ

Sonuç

İlk çağlardan beri insan karakterleri çok farklı açılardan sınıflandırılmış olup çalışmanın ilk bölümünde bunlardan birkaç tanesi üzerinde kısaca durulmuştur. Bu gibi sınıflandırmalarda insanın akıl, duyu ve beden gücü özelliklerinin temel alındığı ve bu temele göre farklı kombinasyonlara ulaşıldığı dikkat çekmektedir.

Vakıa suresinde yer alan insan karakterleri ise mukarrebın, eshab-ı yemin ve eshab-ı şimal olup dünya ve ahirette karşılaşacakları nimetlere göre sınıflandırılmışlardır. Bu karakterlerden mukarrebın dünyanın maddi zevklerine kendilerini kaptırmayan, daha çok manevi yönlerini geliştirmeyi hedefleyen, tasavvuftaki insan-ı kamil tipindeki insanlardır. Mukarrebın, dünyada nimetlerden asgari seviyede faydalandığı için ahirette en fazla nimetlere ulaşacak kişilerdir. Diğer yandan mukarrebın, manevi zevkleri maddi olanlara tercih ettikleri için ahirette manevi yönü ağır basan nimetlere mazhar olacaktır.

Eshab-ı yemin ise dünya nimetlerinden meşru ölçüler içerisinde istifade eden, nimete şükürle karşılık veren mümin insanlardır. Onlar bu dünyada olduğundan daha fazla maddi nimetlere ahirette mazhar olacaklardır.

Eshab-ı şimal ise dünya nimetlerinden bol bol faydalandığı halde şükretmeyip nankörlük eden cehennem ehlidir. Onlar nimetleri veren Yaratıcı'yı inkar ettikleri için ahirette bunlardan mahrum kalacaklar ve üstelik cehennem azabı ile cezalandırılacaklardır.

Vakıa suresinde anlatılan bu karakterlerin dünya ve ahirette ulaşacakları nimetlere göre sınıflandırılması, bu surenin zenginlik suresi olarak adlandırılmasını açıklamaktadır. Çünkü bu sureyi anlayarak okuyan insan dünya nimetlerinden meşru ölçülerde faydalanacağı gibi ahirette de kat kat fazlasına mazhar olacaklardır.

Kaynaklar

Altan, Senem “Ast Kişilik Tiplerine Göre Yönetim Becerisi”, Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, Cilt 4, Sayı 9 (2017), s.31-52.

Demir, Abdullah Yüz Doğru Söyler Yüz Okuma, İstanbul 2017.

Es-Sabuni, Muhammed Ali Saffetü't-Tefasir, Ensar Neşriyat, c. 6.

İbn Kesir, Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim, Beyrut 1969, 4/281.

Katipoğlu, Bedri “Din Psikolojisi Açısından Kişilik ve Karakter Tahlilleri”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, The Journal of International Social Research, Cilt: 5, Sayı: 23,Güz 2012, s. 341 vd.

Qur'an, Vakıa, 1-10.